

Empatia jako utożsamienie

Bibliografia:

- Źródło: J.R.R. Tolkien, *Władca Pierścieni. Drużyna Pierścienia*, tłum. Rafał Skibiński, Warszawa 2013, s. 86–87.
- Źródło: J.R.R. Tolkien, *Władca Pierścieni. Drużyna Pierścienia*, tłum. Rafał Skibiński, Warszawa 2013, s. 840–843.

Empatia jako utożsamienie

Złączone dłonie dzieci

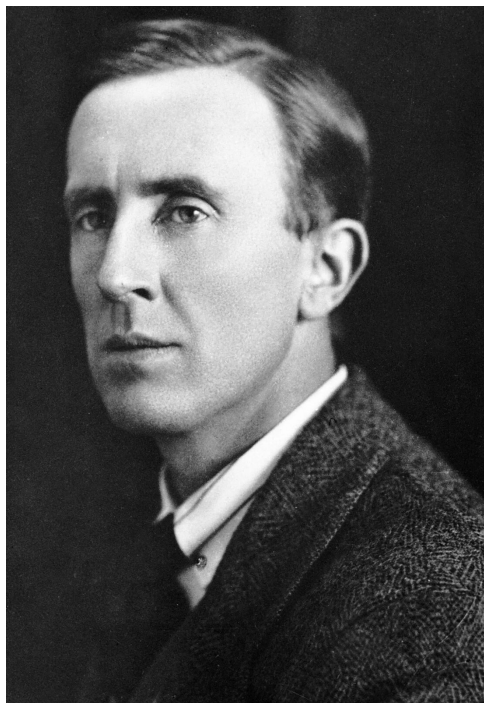
Źródło: jarmoluk, dostępny w internecie: Pixabay, domena publiczna.

Empatia nie jest umiejętnością, którą opanował każdy. Stworzyć empatyczną więź z drugim człowiekiem to podjąć próbę emocjonalnego utożsamienia się z nim. Wszystko po to, by osiągnąć współczucie czy współodczuwanie z inną osobą, pokonać trzeba barierę obcości drugiego człowieka. Czy to w ogóle możliwe? Czy człowiek jest w stanie przekroczyć granice własnego „ja”, by rzeczywiście współczuć z innym, a nie tylko – współczuć mu z bezpiecznego dystansu?

Już wiesz

Przypomnij sobie zdarzenia (najlepiej z własnego doświadczenia), w których należało być empatycznym dla innych osób. Nazwij swoje uczucia związane z wybraną sytuacją.

O autorze

J.R.R. Tolkien

Źródło: a. nn., domena publiczna.

J.R.R. Tolkien

03.01.1892 – 02.09.1973

– brytyjski pisarz, profesor filologii klasycznej i literatury staroangielskiej na Uniwersytecie Oksfordu. Autor m.in. *Władcy pierścieni* i *Hobbita*, spopularyzował na całym świecie literaturę fantasy.

Gollum – nieszczęsna istota?

” J.R.R. Tolkien

Władca Pierścieni. Drużyna Pierścienia

Faramir i Frodo patrzyli w dół. Daleko pod stopami widzieli białą wodę, która wlewała się do ogromnej, kipiącej misy i wirowała w przepaścistym owalnym zagłębieniu pośród skał, póki nie znalazła ujścia przez wąski przesmyk; tędy uciekała z szumem i pluskiem ku

spokojniejszym, bardziej równinnym okolicom. Skośne promienie księżyca sięgały jeszcze podnóża wodospadu i lśniły na sfalowanej tafli jeziora. Nagle Frodo spostrzegł na bliższym jego brzegu skulonego, małego [stwora](#), lecz w tejże chwili stwór dał nura do wody i zniknął tuż pod kipiela wodospadu, rozcinając czarną toń tak cicho i gładko jak strzała z łuku lub obły kamyk.

Faramir zagadnął wartownika:

– Co teraz powiesz o tym, Anbornie? Wiewiórka czy zimorodek? Czy nad ciemnymi sadzawkami Mrocznej Puszczy żyją czarne zimorodki?

– Nie wiem, co to za stwór, lecz z pewnością nie ptak – odparł Anborn. – Ma cztery łapy i nurkuje na sposób człowieka. Trzeba przyznać, że mistrz w tej sztuce nie lada! Czego on szuka? Drogi poprzez Zasłonę do naszej pieczary? Zdaje się, że tym razem nasz schron został wykryty. Mam z sobą łuk, a na obu brzegach rozstawiłem też co najlepszych łuczników. Czekamy tylko na twój rozkaz, żeby wypuścić strzały, kapitanie.

– Co powiesz? Mamy strzelać? – spytał Faramir, odwracając się żywo do Froda.

Frodo przez chwilę nie odpowiadał.

– Nie! – rzekł wreszcie. – Nie! Proszę was, nie strzelajcie!

Samowi nie ochoty, lecz śmiałości zabrakło, żeby głośniejszy i szybciej krzyknąć: „Tak!” Nie widział wprawdzie stwora, o którym była mowa, lecz bez trudu odgadł, kogo Frodo zobaczył w dole.

– A więc znasz tego stwora? – powiedział Faramir. – Teraz, skoro go obaj widzieliśmy, wytłumacz, dlaczego, twoim zdaniem, należy go oszczędzić. W długich rozmowach tylko jeden raz wspomniałeś o trzecim, przygodnym towarzysz, a ja chwilowo nie wypytywałem o niego. Czekalem, aż go moi ludzie schwycą i sprowadzą do mnie. Wysłałem najlepszych łowców na poszukiwania, on wszakże wszystkim się wymykał tak, że nikt go nawet nie widział prócz tu obecnego Anborna, któremu wczoraj wieczorem mignął o zmroku. Dziś jednak ów łotrzyk dopuścił się gorszego przestępstwa niżli łowienie na wyżynie królików w sidła: ośmielił się wtargnąć do [Henneth Annûn](#). Przypłaci zuchwalstwo życiem. Nie pojmuje tego stwora! Tak skryty i zmyślny, a przychodzi kąpać się w jeziorku pod naszym oknem. Czy myśli, że ludzie nocą śpią, nie rozstawiając wart? Dlaczego on to zrobił?

– Można dać na to pytanie dwie odpowiedzi – odparł Frodo. – Po pierwsze, nie zna ludzi, a chociaż jest chytry, może wcale nie wie, że tu się ukrywacie; wasz schron dobrze jest zamaskowany. Po drugie, przypuszczam, że ściągnęło go tutaj nieodparte pożądanie, silniejsze od przezorności.

– Mówisz, że go tutaj coś przyciąga? – spytał Faramir, ścisząc głos. – Czy to możliwe, żeby wiedział o brzemieniu, które dźwigasz?

– Tak. Ponieważ on dźwigał je przez długie lata.

– On je dźwigał? – powtórzył Faramir, tłumiąc okrzyk zdumienia. – Sprawa wikła się w coraz to nowe zagadki! A więc czyha na tę rzecz?

– Być może. Jest mu droga i cenna. Ale nie to miałem na myśli.

– Czegóż zatem szuka tutaj?

– Ryb – rzekł Frodo. – Patrz!

Spojrzeli w dół ku ciemnemu jezioru. U dalekiego brzegu ukazała się mała, czarna głowa, ledwie wychylona z głębokiego cienia pod skałami. Mignął srebrzysty błysk, drobniutkie kręgi rozeszły się po wodzie. Stwór dopłynął do brzegu i z nieprawdopodobną zwinnością jak żaba wyskoczył z wody na wysoką skarpę. Usiadł i zaczął się wgryzać w mały, srebrzysty przedmiot, który połyskiwał przy każdym ruchu jego palców, bo ostatnie promienie księżyca padały spoza kamiennej ściany na ten koniec jeziora.

Faramir roześmiał się z cicha.

– Ryb! – powiedział. – Ten głód jest mniej niebezpieczny. A może nie! Ryby z jeziorka [Henneth Annûn](#) mogą kosztować go bardzo drogo.

– Mam go na ostrzu strzały – odezwał się Anborn. – Czy nie wolno mi jej wypuścić, kapitanie? Prawo karze śmiercią każdego, kto bez pozwolenia wejdzie w tę dolinę.

– Czekaj, Anbornie – odparł Faramir. – Sprawa jest trudniejsza, niż ci się zdaje. Co powiesz, Frodo? Dlaczego mamy go oszczędzić?

– Jest nieszczęśliwy i głodny – powiedział Frodo – i nic nie wie o grożącym niebezpieczeństwie. Gandalf, wasz Mithrandir, prosiłby cię, żebyś mu darował życie, choćby dla tych powodów, zarówno jak dla innych jeszcze. Elfom zalecił go oszczędzić. Nie wiem dokładnie dlaczego: trochę się domyślam, lecz nie mogę teraz o tym mówić. Ten

stwór jest w jakiś sposób związany z moim zadaniem. Dopókiś nas nie wykrył i nie uprowadził z sobą, on był naszym przewodnikiem.

– Przewodnikiem? – zdumiał się znów Faramir. – Nowe dziwy! Na wiele jestem dla ciebie gotów, mój Frodo, tego jednak nie mogę zrobić; jeśli zostawię na wolności chytrego włóczęgę i pozwolę mu iść, gdzie zechce, może przyłączy się do ciebie w dalszej drodze, a może wpadnie w łapy orków, którym wyśpiewa pod grozą tortur wszystko, co wie. Trzeba go zabić albo wziąć do niewoli. Zabić, jeżeli nie da się szybko pochwycić. Jakże jednak doścignąć stwora tak zwinnego i przemyślnego inaczej niż strzałą z łuku?

– Pozwól, żebym cichutko zszedł do niego – rzekł Frodo. – Trzymajcie łuki napięte i zastrzelcie przynajmniej mnie, jeżeli mój sposób zawiedzie. Na pewno nie ucieknę.

– Idź, a pospiesz się! – odparł Faramir. – Jeżeli wyjdzie z tej przygody żywy, powinien ci wiernie służyć do końca swych nędznych dni.

Źródło: J.R.R. Tolkien, *Władca Pierścieni. Drużyna Pierścienia*, tłum. Rafał Skibiński, Warszawa 2013, s. 840–843.

Po przeczytaniu fragmentu czwartej księgi *Władcy Pierścieni* wykonaj ćwiczenia.

Ćwiczenie 1.1

Dopasuj przykłady do odpowiedniej kategorii.

PRAWDA

FAŁSZ

Frodo prosi Faramira o ocalenie Golluma pod wpływem nagłego impulsu, którego nie potrafi wyjaśnić i uzasadnić.

Zgodnie z obowiązującym prawem Gollum powinien był zapłacić życiem za wtargnięcie w dolinę.

Gollum nurkuje w jeziorze, chcąc odkryć kryjówkę ludzi Faramira.

Gollumem kieruje pożądanie, Pierścień go przyciąga.

Faramir, nie zważając na żadne względy, zamierza uśmiercić Golluma.

Frodo i Sam jednomyślnie gotowi są ocalić Golluma przed strzałami ludzi na rozkazach Faramira.

Zanim pojawił się nad jeziorem Henneth Annûn, Gollum zdołał się wymknąć tropiącym go ludziom.

Przed spotkaniem z Faramirem Frodo i Sam wędrowali pod przewodnictwem Golluma.

Gollum przeczuwa grożące mu niebezpieczeństwo.

Ćwiczenie 1.2

W rozmowie z Faramirem Frodo wskazuje powody, dla których Gollum nie powinien umrzeć. Ustal, które z nich nie wynikają z uczuć Froda wobec stwora. Wybierz prawidłowe odpowiedzi spośród podanych.

☐ Gollum jest nieświadomy grożącego mu niebezpieczeństwa.

☐ Gandalf nie chciałby śmierci Golluma.

☐ Gollum jest przewodnikiem Froda i Sama.

☐ Gollum jest nieszczęsną istotą.

☐ Gollum jest głodny.

☐ Frodo zna brzemię Golluma.

Źródło: zpe.gov.pl, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 2

Sprawdź znaczenie słowa „litość” oraz wyrazu „empatia”, następnie porównaj obie definicje. Omów wnioski, jakie wyciągasz z tego porównania.

Polecenie 1

Omów, czy przekonując Faramira do oszczędzenia życia Golluma, Frodo kieruje się – oprócz innych motywacji – empatią wobec tego bohatera, czy też raczej powoduje nim litość. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Dla zainteresowanych

Jeśli znasz cały tekst powieści lub oglądałeś lub oglądałaś film *Władca Pierścieni*, wykonaj polecenie 2. i 3.

Polecenie 2

Wyjaśnij, czy Frodo i Gollum – obaj naznaczeni piętnem Pierścienia – budzą twoje współczucie. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Polecenie 3

Wyjaśnij, czy w twoich oczach Frodo i Gollum jednakowo zasługują na współczucie. Uzasadnij swój sąd.

Gollum

Źródło: Miguel Mendez, *Gollum*, licencja: CC BY 2.0.

***Władca Pierścieni. Drużyna Pierścienia* J. R. R. Tolkiena**

” J.R.R. Tolkien

Władca Pierścieni. Drużyna Pierścienia

– Ależ to straszne! – wykrzyknął Frodo. – O wiele gorsze niż wszystko, co mogłem sobie wyobrazić, słuchając twoich poprzednich napomknien i ostrzeżeń. Ach, Gandalfie, najlepszy mój przyjacielu, powiedz, co robić? Teraz bowiem naprawdę jestem przerażony. Co robić? Jaka szkoda, że Bilbo nie zadźgał tej poczwary [Golluma], skoro miał po temu okazję!

– Szkoda? Przecież to litość wstrzymała wówczas jego rękę. Litość i miłosierdzie przypomniały mu, że bez doraźnej konieczności nie wolno dobywać miecza. Bilbo został za to hojnie wynagrodzony. Bądź

pewien, Frodo, że jeśli Bilbo doznał tak niewielkiej stosunkowo szkody od złych sił i zdołał się w końcu uwolnić, zawdzięcza to właśnie temu, że tak, a nie inaczej poczynił sobie w pierwszej godzinie jako nowy właściciel Pierścienia: miłosiernie.

– Wybacz – powiedział Frodo. – Ale jestem w strachu, a zresztą nie odczuwam wcale litości dla Golluma.

– Nie widziałeś go – odparł Gandalf.

– Nie widziałem i widzieć nie chcę – rzekł Frodo. – Nie rozumiem cię, Gandalfie. Czy znaczy to, że wraz z elfami darowałeś życie Gollumowi, który popełnił tyle okropnych zbrodni? Teraz przecież nie jest on lepszy od orka i stał się po prostu naszym wrogiem. Zasługuje na śmierć.

– Zasługuje. Z pewnością zasługuje. Wielu spośród żyjących zasługuje na śmierć. A niejeden z tych, którzy umierają, zasługuje na życie. Czy możesz ich nim obdarzyć? Nie bądź więc tak pochopny w ferowaniu wyroków śmierci. Nawet bowiem najmądrzejszy z Mędrców nie wszystko wie. Nie mam wielkiej nadziei na wyleczenie Golluma. Ale ta szansa mimo wszystko istnieje. Zresztą Gollum jest związany z losem Pierścienia. Coś mi mówi, że on jeszcze odegra jakąś rolę, zbawienną albo zgubną – nie wiem – nim się cała sprawa zakończy. A kiedy nadejdzie ta chwila, może właśnie litość okazana przez Bilba rozstrzygnie o niejednym losie, a przede wszystkim o twoim. My w każdym razie nie zabiliśmy Golluma: jest bardzo stary i bardzo nieszczęśliwy. Leśne elfy trzymają go w niewoli, ale traktują z całą łagodnością, na jaką stać ich mądre serca.

Po przeczytaniu fragmentu rozmowy Froda i Gandalfa wykonaj ćwiczenia.

Dla zainteresowanych

Jeśli znasz cały tekst powieści lub oglądałeś lub oglądałaś film *Władca Pierścieni*, wykonaj poniższe polecenie.

Ćwiczenie 3.1

Na podstawie słów Gandalfa wymień pobudki, które powstrzymały Bilba przed odebraniem Gollumowi życia. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 3.2

Wyjaśnij, czy Bilbo wykazał się empatią w stosunku do Golluma. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 3.3

Gdy Frodo deklaruje brak litości dla Golluma, Gandalf odpowiada: „Nie widziałeś go”. Wyjaśnij, co – twoim zdaniem – czarodziej miał na myśli.

Ćwiczenie 3.4

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania. Gollum jest związany z...

☐ losem wszystkich bohaterów.

☐ z losem Froda.

☐ Pierścieniem.

Źródło: zpe.gov.pl, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3.5

Gandalf mówi do Froda: „Nie bądź więc tak pochopny w ferowaniu wyroków śmierci”.
Sformułuj dwa argumenty na poparcie słów Gandalfa i poprzyj je przykładami z tekstu.

Ćwiczenie 3.6

Ustal, co na podstawie cytowanego fragmentu można powiedzieć o Gandalfie.

Polecenie 4

Wyjaśnij, w jaki sposób przeczucia Gandalfa wobec Golluma, że „może właśnie litość okazana przez Bilba rozstrzygnie o niejednym losie”, a zwłaszcza o losie Froda, znalazły potwierdzenie w rozwoju fabuły powieści.

Zadaniowo

Polecenie 5

Wykorzystując zdobyte informacje, wejdź w rolę obrońcy Golluma i napisz mowę, w której przedstawisz racje przemawiające za ocaleniem życia tego bohatera. Zadbaj o to, by w centrum twojego wywodu znalazły się argumenty motywowane empatią wobec Golluma.

Polecenie 6

Omów, czy udało ci się wzbudzić w sobie empatię wobec Golluma. W przypadku odpowiedzi twierdzącej odpowiedz, czy czy przyszło ci to z łatwością, czy raczej – z wewnętrznymi oporami. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Polecenie 7

Przedstaw względy, przez które nikt nie odczułby w stosunku do Golluma empatii.

Polecenie 8

Napisz rozprawkę, w której rozważysz stwierdzenie zakładające, że każdy zasługuje na empatię. W argumentacji odwołaj się do *Władcy Pierścieni* J.J.R. Tolkiena oraz do innego utworu literackiego, historii lub filmu. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 200 wyrazów.

Ćwiczenie 4

Na przykładzie poznanych fragmentów utworu *Władca Pierścieni* uzasadnij, że literatura fantasy jest uniwersalna i ponadczasowa.

Polecenie 9

Źródło: zpe.gov.pl, licencja: CC BY 3.0.

Słowa kluczowe

Zaproponuj własną kolejność słów kluczy z tego tematu. Możesz kierować się tym, co cię zaintrygowało, poruszyło, zaskoczyło itp. Przygotuj krótkie uzasadnienie swojej propozycji.

fantasy litość
empatia (współczucie,
współodczuwanie)
uniwersalizm

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DtUqOfJt0>

Źródło: zpe.gov.pl, licencja: CC BY 3.0.